

USKLAĐIVANJE REGULATIVE REPUBLIKE SRBIJE SA ZAJEDNIČKOM POZICIJOM 2008/944/CFSP KOJOM SE DEFINIŠU ZAJEDNIČKA PRAVILA KONTROLE IZVOZA VOJNE TEHNOLOGIJE I OPREME

Sreten Egerić
Generalštab Vojske Srbije
Vladimir Ateljević
Vlada Republike Srbije, Kancelarija za evropske integracije

Oblast odbrambene industrije, njen dalji razvoj i jačanje imaju veliki značaj za Evropsku uniju i njene članice, jer se time jača Zajednička bezbednosna i odbrambena politika EU. Republika Srbija prednjači u regionu zapadnog Balkana u izvozu NVO. Stoga, opšti je interes Republike Srbije da svoju regulativu trgovine NVO uskladi sa propisima u EU, među kojima je i Zajednički stav Saveta Evrope 2008/944/CFSP.

Ključne reči: *Evropska unija, odbrambena industrija, roba dvostruke namene, Zajednički stav SE 2008/944/CFSP*

Sama ideja o ujedinjenju evropskih država nije nova. Ona se uvek provlačila kroz misli i ideje evropskih intelektualaca koji su stalno isticali potrebu zajedničke evropske svesti i jednog evropskog doma. Ideje Monea i Šumana „imale su cilj da postepeno donesu mir Evropi i da spreče mogućnost daljih sukoba vodećih evropskih država“¹.

Retko se dešavalo da je jedna ideja integracije imala toliko dug inicijalni period kao evropska bezbednosna i odbrambena politika (EBOP) – od neuspele Evropske odbrambene zajednice (EOZ), 1954. godine, pa sve do Ugovora iz Maastrichta – 1993, Amsterdam – 1999. i Nice – 2003. godine.

Nakon dva svetska rata koji su na tlu Evrope odneli milione života, prioritet je bio stvaranje jedne evropske strukture mira, kroz integraciju vodećih evropskih zemalja. Prvi korak u tom procesu napravljen je osnivanjem Evropske zajednice za uglj i čelik 1951. godine. Navedena zajednica je industrije (koje su se smatrale značajnim za vođenje rata) vodećih zemalja zapadne Evrope (Francuska, Nemačka, Italija i zemlje Beneluksa), podvela pod jednu – zajedničku upravu. Nakon toga usledio je projekat Evropske odbrambene zajednice (EOZ)², koja je trebalo da garantuje i spoljnu zaštitu, prvenstveno od zema-

¹ Prof. dr Tanja Mišćević, *Obaveze prema Zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici u daljem procesu evropske integracije Srbije*, Novi vek, Tromesečnik Centra za evroatlantske studije, Beograd, novembar 2012. godine.

² „Evropska odbrambena zajednica (EOZ) – koncept Evropske odbrambene zajednice, zasnovan na Plevnovom planu za stvaranje evropske armije. Umesto postojećih nacionalnih armija, navedenim planom je predviđeno stvaranje jedinstvene evropske armije. Vlade Belgije, SR Nemačke, Francuske, Luksemburga, Holandije i

lja istočnog bloka („Zaštitu od komunizma, za kojeg se smatralo da je eksplozivan i samopotvrđivanje kao treće sile u jednom sistemu sukobljavajućeg bipolarizma koji se učvršćivao”³).

Projekat Evropske odbrambene zajednice, međutim, nije doživio uspeh, jer je poražen prilikom glasanja u francuskoj nacionalnoj skupštini početkom pedesetih godina.

Iako je tokom šezdesetih godina kroz Fušeove planove⁴ (dva Fušeova plana), francuska vlada pokrenula uređenje zajedničke evropske odbrambene politike, nije došlo do njenog usaglašavanja, jer su interesi većine zemalja EEZ bili okrenuti NATO-u. Početkom osamdesetih godina pokazalo se da odustajanje od jedinstvene koordinirane spoljne politike EEZ više nije realno, a EEZ je postala bitan činilac u međunarodnim događajima zahvaljujući prvenstveno ekonomskom razvoju i privrednim odnosima sa inostranstvom.

Kraj hladnog rata, raspad Varšavskog ugovora i Sovjetskog saveza (1990–1991) bitno su izmenili bezbednosno i političko okruženje. Nakon iskustva stečenih u toku regionalnih konflikata početkom devedesetih godina prošlog veka, na međuvladinoj konferenciji, održanoj u Mاستrihtu 1991. godine, zemlje EU složile su se sa uvođenjem zajedničke spoljne i bezbednosne politike, sa namerom da ona preraste u zajedničku odbrambenu politiku i na taj način smanji „evropsku zavisnost od američke zaštite”⁵. Odbrambeno-politički aspekti su, međutim, zbog uzdržanosti pojedinih članica (Grčke, Irske i Danske), ostali isključeni, tako da je oslobođenac i dalje ostao na Zapadnoevropskoj uniji (ZEU), rezervnoj političkoj instituciji, koja se nalazi u potpunoj senci NATO-a, koji je i dalje dominirao zapadnom bezbednosnom politikom.

Evropska politička saradnja (EPS), ugovorom iz Mاستrihta 1993. godine, promenila je naziv u Zajednička spoljna i bezbednosna politika (ZSBP), koja je poznata i kao drugi stub⁶ Evropske unije, a ima težnju i da preraste u zajedničku odbrambenu politiku. Cilj je postepeno ujedinjenje spoljne, bezbednosne i odbrambene politike. Trenutni procesi spoljne i bezbednosno-političke saradnje država članica se sve više usmeravaju ka Briselu, što doprinosi kontinuitetu i sposobnosti reaganja politike EU.

Italije su 25. maja 1952. godine, potpisale ugovor o stvaranju Evropske odbrambene zajednice. Francuska nacionalna skupština skinula je 30. avgusta 1954. godine, ugovor EOZ sa dnevnog reda te je njeno osnivanje propalo”. Matijas Jop, *Evropska bezbednosna i odbrambena politika, Evropa od A do Š, strana 372*, Institut za evropsku politiku, Fondacija Konrada Adenauer, Europa Union Verlag GmbH, Bon 2002. godine.

³ Matijas Jop, *Evropska bezbednosna i odbrambena politika, Evropa od A do Š*, Institut za evropsku politiku, Fondacija Konrada Adenauer, Europa Union Verlag GmbH, Bon 2002. godine.

⁴ „Fušeovi planovi - predstavljali su pokušaj stvaranja opšteg političkog okvira saradnje između država članica EEZ. Francuski diplomata Fuše je po ideji francuskog predsednika de Gola, je novembra 1961. godine izradio planove koji su sadržali postupak za usaglašavanje država članica. Nakon što je prvi koncept plana doveo do niza zahteva za njegovu promenu i dogradnju, francuska delegacija je u januaru 1962. godine, neočekivano predstavila drugi Fušeov plan, koji su preostale države članice EEZ odbacile kao korak u nazad. Razlog neuspaha ovih planova bio je u različitom poimanju o načinu ostvarivanja integracije: Francuska je težila Evropi nezavisnih otadžbina, preostale države EEZ želele su da ostvare oblik integracije sa samostalnim evropskim institucijama”. Matijas Jop, *Evropska bezbednosna i odbrambena politika, Evropa od A do Š, strana 379*, Institut za evropsku politiku, Fondacija Konrada Adenauer, Europa Union Verlag GmbH, Bon 2002. godine.

⁵ Matijas Jop, *Evropska bezbednosna i odbrambena politika, Evropa od A do Š*, Institut za evropsku politiku, Fondacija Konrada Adenauer, Europa Union Verlag GmbH, Bon 2002. godine.

⁶ **Drugi stub** (Second Pillar) obuhvata zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku EU. Spoljna politika obuhvata: koordinaciju zajedničkih stavova i mera, održavanje mira, ljudska prava, demokratiju, pomoć zemljama nečlanicama. Politika bezbednosti obuhvata: razoružanje, finansijski aspekt odbrane, dugoročni okvir evropske bezbednosti.

Kroz nastojanje EU da ima značajnu ulogu u globalnoj politici, ugovorom iz Amsterdama (1999) odredbe ZSBP znatno su prerađene i dograđene u odbrambeno-političkoj oblasti, a ZSBP sada predstavlja sredstvo saradnje sa NATO-om i SAD u održavanju mira i stabilnosti u svetu i borbi protiv međunarodnog terorizma.

Slika 1 – Na osnovu ugovora iz Maastrichta, drugi stub Evropske unije obuhvata zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku

Kontrola izvoza, transfera, posredovanja i tranzita robe dvostruke namene

Režim kontrole izvoza, transfera, posredovanja i tranzita robe dvostruke namene

Evropska unija predstavlja bitan ekonomski faktor u međunarodnim događajima, te od svojih sadašnjih i budućih članica prvenstveno zahteva usklađivanje sa pravilima u ekonomskoj oblasti. Međutim, kao politički činilac u međunarodnim odnosima, gde je uticajan akter, zahteva usklađivanje i u zajedničkoj spoljnoj i bezbednosnoj politici, sa pravilima koja postoje u ovoj oblasti. Ta pravila su veoma raznovrsna i zasnivaju se, prvenstveno, na standardima i kriterijumima koje definišu i usvajaju članice EU, ali takođe i na međunarodnim i regionalnim sporazumima.

Obaveza svake članice EU je poštovanje evropskih vrednosti, od kojih je u oblasti bezbednosti najznačajnija „civilna i demokratska kontrola snaga bezbednosti (oružanih snaga, policije i bezbednosnih službi, civilnih i vojnih). Ova se obaveza smatra demokratskom tekovinom razvijenih evropskih društava, te na osnovu toga postaje i politički kriterijum za svaku državu koja želi da postane članica EU⁷”.

Evropska unija je veoma zainteresovana za trgovinu naoružanjem i opremom, pri čemu se suočava sa složenim i često suprotstavljenim pravilima i propisima koja postoje na nacionalnom i regionalnom nivou. Radi prevazilaženja suprotnosti i jačanja politike Evropske unije u smislu kontrole izvoza vojne tehnologije i opreme, države članice usvojile su zajedničke akcije – stavove i strategije. U proteklom periodu usvojeno je više zajedničkih akcija, stavova i strategija (Zajednička akcija 2002/589/CFSP⁸, Zajednički stav 2003/468/CFSP⁹, Strategija protiv širenja oružja za masovno uništenje¹⁰, Strategiju protiv nezakonitog nagomilavanja i trgovine malokalibarskog oružja i malokalibarskog oružja i municije¹¹), usklađenih sa „Registrom o prometu oružja” i Akcioni program UN radi sprečavanja, suzbijanja i zaustavljanja nelegalne trgovine lakim naoružanjem.¹² Navedenim dokumentima izvršena je dopuna, odnosno zamena Kodeksa ponašanja Evropske unije o izvozu oružja, čime je ukazano na povećani zajednički interes njenih zemalja članica za koordiniran pristup kontrole izvoza vojne tehnologije i opreme.

Evropska unija je, 8. jun 1998. godine, uvela pravila ponašanja EU po pitanju izvoza oružja (Kodeks ponašanja EU o izvozu oružja). Ona predstavljaju model kontrole konvencionalnih vojnih izvoza, a uvela ih je Evropska unija kao političku obavezu. Ova pravila određuju zajedničke kriterijume na osnovu kojih se predviđaju odredbe o transparentnosti, na osnovu kojih građansko društvo, kao i državne strukture, mogu da ocene učinak pojedinih država u poštovanju propisa pri izvozu naoružanja i vojne opreme.

(„Sigurna Europa u boljem svetu”) doneo je Savet Evrope 12. decembra 2003. godine, a ažurirana je u decembru 2008. godine. Evropskom bezbednosnom strategijom definisano je pet ključnih izazova s kojima se EU suočava, a to su: terorizam, proliferacija oružja za masovno uništenje (OMU), regionalni sukobi, neuspele države i organizovani kriminal.

Posledice nezakonite proizvodnje, transfera i proliferacije malog i lakog oružja (eng. small arms and light weapons – SALW) ključne su za poslednja tri izazova definisana u Evropskoj bezbednosnoj strategiji, kojima se ugrožava bezbednost država članica EU, njihovih stanovnika i njihovih interesa širom sveta.

⁷ Prof. dr Tanja Mišević, *Obaveze prema Zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici u daljem procesu evropske integracije Srbije*, Novi vek, Tromesečnik Centra za evroatlantske studije, Beograd, novembar 2012. godine.

⁸ Zajednička akcija 2002/589/CFSP, o doprinosu EU u borbi protiv akumulacije i širenja destabilizacije oružja i lakog naoružanja, *Službeni list, L 191*, od 19.07.2002, str. 1.

⁹ Zajednički stav 2003/468/CFSP, o kontroli naoružanja, *Službeni list, L 156*, 25.06.2003, str. 79.

¹⁰ Evropska unija usvojila je u decembru 2003, Strategiju protiv širenja oružja za masovno uništenje.

¹¹ Evropska unija usvojila je u decembru 2005, Strategiju protiv nezakonitog nagomilavanja i trgovine malokalibarskog oružja i malokalibarskog oružja i municije.

¹² UN-ov sporazum „Registar o prometu oružja” potpisan je 1992. godine, Akcioni program UN radi sprečavanja, suzbijanja i zaustavljanja nelegalne trgovine lakim naoružanjem u svim njegovim aspektima, usvojen je 2001. godine.

Savet Evrope doneo je, 16. decembra 2005. godine, Strategiju za borbu protiv nezakonitog prikupljanja i trgovine malim i lakim oružjem i njihovom municijom. To je sveobuhvatan dokument kojim se nudi zajednički odgovor potreban za smanjenje pretnji koje predstavljaju nezakonito prikupljanje i trgovina malim i lakim oružjem i njihovom municijom. Strategija EU za malo i lako oružje u potpunosti iskorištava sredstva koja su na raspolaganju EU na multilateralnim i regionalnim nivoima, unutar Evropske unije i u bilateralnim odnosima EU-a.

Evropska unija je početkom maja 2009. godine donela Uredbu saveta Evrope (SE, Uredba broj 428/2009, od 5. maja 2009. godine) kojom je definisala uvođenje zajedničkog režima za kontrolu izvoza, transfera, posredovanja i tranzita robe dvostruke namene¹³ (eng. - Dual-use items), odnosno robe koja, pored civilne, može imati i vojnu namenu. Navedenom uredbom definisana je lista roba i tehnologija dvostruke namene Evropske unije.

Lista roba i tehnologija dvostruke namene Evropske unije podeljena je u 10 tehničkih kategorija koje su zatim podeljene u 5 grupa¹⁴.

Navedena lista roba i tehnologija dvostruke namene Evropske unije sadrži liste određene međunarodnim kontrolnim režimima. To su:

1) Vasenarski sporazum o kontroli izvoza konvencionalnog naoružanja, robe dvostruke namene i tehnologija (eng. Wassenaar Arrangement – WA)¹⁵;

2) Režim kontrole tehnologije projektila (eng. Missile Technology Control Regime MTCR)¹⁶;

3) Kolektivni politički sporazum Grupe nuklearnih snabdevača (eng. Nuclear Suppliers Group – NSG)¹⁷;

4) Sporazum grupe država pod nazivom „Australijska grupa” (eng. The Australia Group - AG)¹⁸;

5) Konvencija o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe hemijskog oružja i njihovom uništavanju (eng. Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction, Chemical Weapons Convention – CWC)¹⁹.

¹³ <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/trade-topics/dual-use>

¹⁴ Kristina Radojević, Vanja Rokvić i Željko Ivaniš, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti, *Kontrola trgovine i prenosa malokalibarskog i lakog oružja*, Vojno delo, jesen/2011, Medija centar Odbrana, Beograd, 2011. godine.

¹⁵ Multilateralni režim kontrole izvoza (MECR) konvencionalnog oružja i srodnih proizvoda i tehnologija za dvostruku namenu. Predstavlja dopunu ostalih režima tako što obezbeđuje da ništa što je u vezi sa aktivnostima izmicanja kontroli, tj. aktivnostima proliferacije oružja ne može proći kroz procepe postojećih kontrola.

¹⁶ Međunarodna asocijacija na dobrovoljnom principu (ne predstavlja sporazum), koja sprečava raketne tehnologije i tehnologije bespilotnih letilica, odnosno kontroliše transfer tehnologije i opreme za balističke i krstareće projekte, kao i druge sisteme za isporuku, bez ljudske posade.

¹⁷ Multinacionalno telo koje obuhvata 48 zemalja članica (među kojima je i Republika Srbija). To nije međunarodnim zakonom obavezujući sporazum, ali predstavlja kolektivni politički sporazum država učesnica. Kontrolni režim izvoz opreme za dvojni upotrebu koju je moguće upotrebiti kao nuklearno oružje.

¹⁸ Neformalni sporazum država za međunarodnu kontrolu koji promovise neproliferaciju hemijskog i biološkog oružja, proizvodnih kapaciteta i opreme, kao i srodnih tehnologija. Predstavlja dopunu Konvencije o hemijskom oružju. Usredsređen je na kontrolu hemijskog oružja, prekursora i bioloških agensa, kao i srodne opreme i proizvodne tehnologije.

¹⁹ Obavezni međunarodni sporazum koji zabranjuje proizvodnju, skladištenje i upotrebu hemijskog oružja i njihovih prekursora (prekursor – jedinjenje koje učestvuje u hemijskoj reakciji kojim se proizvodi neko drugo jedinjenje, a koristi se u proizvodnji opojnih droga i psihoaktivnih supstanci).

Lista roba i tehnologija dvostruke namene Evropske unije izrađena je kao fleksibilna i omogućuje integraciju novih međunarodnih kontrola. Evropska unija je 13. juna 2000. godine, usvojila zajedničku listu vojni opreme (koja podleže periodičnim revizijama), a 21. februaru 2011. godine je usvojila i modifikovanu Zajedničku vojnu listu²⁰, kojom su definisana zajednička pravila za kontrolu izvoza vojne tehnologije i vojne opreme. „Ranije zajedničke strategije, zajedničke pozicije i zajedničke akcije zamenjene su odlukama kao osnovnim pravnim instrumentom Zajedničke spoljne i bezbednosne politike (član 25 Ugovora o EU)“²¹.

Navedena Pravila ponašanja EU po pitanju izvoza oružja, Uredba kojom je definisala uvođenje zajedničkog režima za kontrolu izvoza, transfera, posredovanja i tranzita robe dvostruke namene i Lista roba i tehnologija dvostruke namene, usvojeni su radi zajedničkog odgovora na zahtev za kontrolisanim i transparentnim izvozom oružja iz EU, odnosno iz zemalja članica.

Sadržaj Zajedničkog stava Saveta EU 2008/944/CFSP (dokumenti i njihov sadržaj, oblasti koje regulišu)

Oblast odbrambene industrije, njen dalji razvoj i jačanje imaju veliki značaj za Evropsku uniju i njene članice, jer se time jača Zajednička bezbednosna i odbrambena politika EU.

S obzirom na to da odbrambena industrija predstavlja bitan segment industrije i privrede koji donosi značajan profit, ona doprinosi razvoju i unapređenju novih tehnologija, na osnovu čega Evropska unija i njene članice jačaju svoj ekonomski, a time i politički i bezbednosni uticaj u svetu. Radi jačanja i unapređenja odbrambenih sposobnosti, razvoja i unapređenja novih tehnologija u oblasti naoružanja i vojne opreme i usklađivanja aktivnosti članica EU u oblasti odbrane, formirana je Evropska odbrambena agencija (eng. European Defence Agency – EDA).

Evropska unija je, 8. decembra 2008. godine, usvojila Zajednički stav Saveta EU (eng. 2008/944/CFSP²², pored prethodno navedenih lista), kojim su definisana zajednička pravila i principi za kontrolu izvoza vojne tehnologije i vojne opreme.

Zajednički stav Saveta EU (eng. 2008/944/CFSP – u daljem tekstu Zajednički stav Saveta) dobio je formu akta drugog stuba Evropske unije. On se oslanja na kriterijume usvojene na Evropskom savetu u Luksemburgu i Lisabonu 1991. i 1992, kao i na Kodeks ponašanja Evropske unije u izvozu oružja koje je usvojio Savet 1998. godine. Zajedničkim stavom uspostavljaju se visoki zajednički standardi u oblasti transfera tehnologije i vojne opreme od strane svih država članica.

Kroz Zajednički stav Saveta definisana su zajednička pravila o kontroli izvoza vojne tehnologije i opreme. Njime je zamenjen režim Pravila ponašanja EU po pitanju izvoza oružja (Kodeks ponašanja EU o izvozu oružja) koji je funkcionisao u EU od usvajanja (jun 1998. godine). Izmene koje su unete u Zajednički stav Saveta preduzete su radi poboljša-

²⁰ COMMON MILITARY LIST OF THE EUROPEAN UNION, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:086:0001:0036:EN:PDF>

²¹ Prof. dr Tanja Mišević, *Obaveze prema Zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici u daljem procesu evropske integracije Srbije*, Novi vek, Tromesečnik Centra za evroatlantske studije, Beograd, novembar 2012. godine.

²² COUNCIL COMMON POSITION 2008/944/CFSP of 8 December 2008, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:335:0099:0103:fr:PDF>

nja postojećih „alata”, koji se koriste u kontroli izvoza, transfera, posredovanja i tranzita robe dvostruke namene. Odredbama Zajedničkog stava Saveta, kontrola je proširena i na usluge posrednika, pitanja tranzita i transakcija, kao i na oblast transfera tehnologije.

Odredbama Zajedničkog stava Saveta države članice su obavezne, a samim tim i odlučne, da spreče izvoz vojne tehnologije i opreme koja bi mogla da se koristi za unutrašnju represiju, međunarodnu agresiju, te na taj način doprinose regionalnoj stabilnosti. Takođe, kroz odredbe Zajedničkog stava Saveta preduzete su i dodatne mere protiv nelegalne trgovine konvencionalnim oružjem, kao i ilegalnih transfera i trgovine ljudima u okviru Evropske unije. Odredbama Zajedničkog stava Saveta predviđeno je pravo država članica na transfer sredstava samoodbrane, po pravu na samoodbranu, u skladu sa Poveljom UN.

Zajedničkim stavom Saveta svakoj državi članici daje se mogućnost da izvrši procenu (u zavisnosti od slučaja do slučaja) o tome kome će izvesti opremu i naoružanje, uzimajući u obzir kriterijume propisane Zajedničkim stavom Saveta i zahteve za ovlašćenje izvoza, koji se odnose na opremu navedenu na zajedničkoj listi vojne opreme Evropske unije. Radi promovisanja „visokih standarda” za izvoz oružja, Zajednički stav Saveta EU obuhvata osam kriterijuma za određivanje ponašanja prilikom izvoza malokalibarskog i lakog oružja, koji su zakonski obavezujući za sve članice EU.

Primenom kriterijuma pri određivanju ponašanja prilikom izvoza malokalibarskog i lakog oružja, težište je na sagledavanju unutrašnje situacije, poštovanju ljudskih prava, osnovnih sloboda i poštovanju međunarodnog humanitarnog prava u zemlji krajnjeg odredišta, kao i na očuvanju mira, bezbednosti i stabilnosti u regionu u kojem se nalazi zemlji krajnjeg odredišta.

Kriterijumima se definiše poštovanje dužnosti i obaveza država članica, posebno sankcija – restriktivnih mera²³ koje je usvojio Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija ili EU, uključujući neširenje (ne-proliferaciju), kao i druge međunarodne obaveze.

U skladu sa odredbama Zajedničkog stava Saveta, države članice neprekidno vrše procenu za izvoz tehnologije ili vojne opreme i, ako utvrde da će biti upotrebljena za izazivanje ili produženje oružanog sukoba, povećanje tenzije ili pogoršanje postojećeg sukoba u zemlji krajnjeg odredišta, odbiće dozvolu za izvoz. Države članice mogu da odbiju dozvolu za izvoz ako uoče da postoji jasan rizik da bi primalac mogao ili namerava da koristi tehnologiju ili vojnu opremu u agresiji protiv druge države ili ističe teritorijalne pretenzije prema drugim državama.

Države članice takođe mogu da odbiju dozvolu za izvoz vojne opreme i tehnologije ukoliko postoji jasan rizik da bi primalac mogao da koristi tehnologiju ili vojnu opremu protiv prijateljskih i savezničkih zemalja, zemlje izvoznice ili EU.

Prilikom procene uticaja tehnologije i vojne opreme koja se izvozi krajnjem korisniku mora se utvrditi i rizik da takva tehnologija ili oprema mogu biti preusmerene do nepoželj-

---

²³ Prema Povelji Ujedinjenih nacija (glava VII član 41) Savet bezbednosti UN je odgovoran za usvajanje rezolucija čije mere su obavezujuće za sve članice UN, pomoću kojih međunarodna zajednica pokušava da postigne da određene države i/ili entiteti koji predstavljaju pretnju međunarodnom miru i bezbednosti promene način svog ponašanja bez upotrebe sile, a koje imaju za cilj održavanje i uspostavljanje mira i bezbednosti. Sa druge strane, Evropska unija samostalno usvaja restriktivne mere u skladu sa različitim ciljevima sopstvene spoljne i bezbednosne politike, politikom zaštite ljudskih prava, vladavine prava i demokratskih principa. Uvođenje restriktivnih mera regulisano je članom 215 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (enumeracija prema izmenama i dopunama uvedenim Ugovorom iz Lisabona). U skladu sa ciljevima svoje Zajedničke spoljne i bezbednosne politike, Savet EU može, kvalifikovanom većinom, na osnovu zajedničkog predloga Visokog predstavnika za ZSBP i Komisije, usvojiti restriktivne mere u odnosu na države, fizička i pravna lica i grupe, odnosno nedržavne aktere.

nog krajnjeg korisnika. Pri izvozu treba uzeti u obzir legitimni interes odbrane i nacionalne bezbednosti zemlje primaoca, uključujući moguće učešće u mirovnim operacijama UN ili drugih organizacija. Zemlje izvoznice procenjuju rizik da takve tehnologije ili oprema budu ponovo izvezeni do neželjenih destinacija ili dostavljeni terorističkim organizacijama ili teroristima, kao i rizik od obrnutog inženjeringa ili nenamernog transfera tehnologije.

Zajednički stav Saveta odredio je obavezu država članica da pre isporuke naoružanja i vojne opreme ispituju nivoe vojne i socijalne potrošnje u zemlji primaocu, odnosno dužne su da pribave izveštaje i ispituju informacije iz validnih izvora međunarodnih organizacija (Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Svetska banka, Međunarodni monetarni fond i Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj) o tome da li predloženi izvoz ozbiljno ugrožava održivi razvoj zemlje domaćina.

Zajednički stava Saveta svojim odredbama reguliše ponašanje zemlje kupca (zemlje krajnjeg odredišta), a posebno njen stav i ponašanje prema terorizmu (podrška i podsticanje terorizma i međunarodnog organizovanog kriminala), priroda njenih savezništava i posvećenost i poštovanje međunarodnog prava (usklađenost sa međunarodnim obavezama i posvećenost neširenju, ratifikacija i primena sporazuma kontrole naoružanja i razoružanja).

Evropska unija je definisala, propisala i prihvatila kroz Zajednički stav Saveta, veoma široku listu kriterijuma za odlučivanje o ovlašćenjima izvoza, koji se odnosi na opremu navedenu na zajedničkoj listi vojne opreme Evropske unije. Zemlje članice imaju obavezu da podnose godišnje izveštaje o izdavanju dozvola za izvoz i izvršenom izvozu oružja.

Međutim, primena Zajedničkog stava Saveta ima i nedostataka koji se prvenstveno ogledaju u uopštenosti definisanih kriterijuma, pa bi njihova dosledna primena onemogućila najveći broj zemalja članica EU da vrše izvoz, transfer, posredovanje i tranzit robe dvostruke namene u zemlje izvan EU, čime bi sebi nanele ekonomsku štetu. Neke zemlje EU u prethodnom periodu nisu prekidale izvoz, transfer, posredovanje i tranzit vojne opreme, naoružanja i robe dvostruke namene u pojedine zemlje, koje su svakodnevno kritikovali zbog nepoštovanja ljudskih prava i sloboda i koje su, po njihovom mišljenju, predstavljale nestabilne zemlje. Ne isključuje se mogućnost da, i pored jasno definisanih kriterijuma i obavezujućih odredbi iz Zajedničkog stava Saveta EU (eng. 2008/944/CFSP), neke zemlje EU nastave izvoz, transfer, posredovanje i tranzit vojne opreme, naoružanja i robe dvostruke namene u države koje nisu članice EU, a predstavljaju zemlje u kojima se ne poštuju ljudska prava i slobode i koje su „označene” kao nestabilne zemlje.

Na osnovu prethodno saopštenog, ako su kriterijumi preambiciozno definisani, najčešće ne mogu biti dosledno primenjeni, jer se na taj način države članice primoravaju da se odreknu izvoza naoružanja, čime bi sebi nanele ekonomsku i političku štetu. Zato još uvek u pojedine zemljama članicama EU interes izvoza naoružanja, vojne opreme i robe dvostruke namene prevladava nad principima EU.

Odredbama Zajedničkog stava Saveta, državama članicama omogućeno je da održavaju industriju odbrane kao deo njihove industrijske baze. Kroz zajednički stav jača se saradnja i promoviše konvergencija²⁴ u oblasti izvoza tehnologija i vojne opreme u okviru spoljne politike i bezbednosti i ojačava razmena potpunih i validnih informacija, radi obezbeđivanja veće transparentnosti izvoza tehnologija i vojne opreme.

²⁴ **Konvergencija** – (nlat. convergentia) uzajamno približavanje, sticanje u istoj tački, slaganje, figurativno: stremljenje ili težnja istom cilju.

Normativno uređenje kontrole izvoza, transfera, posredovanja i tranzita robe dvostruke namene u Republici Srbiji

Normativno uređenje kontrole izvoza, transfera, posredovanja i tranzita robe dvostruke namene do osamostaljenja Republike Srbije

Državna zajednica Srbija i Crna Gora Zakonom o spoljnoj trgovini naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene iz 2005. godine propisala je način i uslove pod kojima se može vršiti spoljna trgovina, transport i tranzit naoružanja, vojne opreme i robe dvostruke namene. Odlukom vlade državne zajednice, 2005. godine²⁵, preuzeti su kriterijumi iz Pravila ponašanja EU po pitanju izvoza oružja (Kodeks ponašanja EU o izvozu oružja).

Zakonom o spoljnoj trgovini naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene (kontrolisanom robom) iz 2005. godine, nadležnost u spoljnoj trgovini naoružanjem preneti je sa vojnih na civilne organe. Pored toga, domaće zakonodavstvo je, takođe po prvi put, u skladu sa regulativom (EC) br. 1334/2000, propisalo izvozno-uvoznju kontrolu proizvoda i tehnologija dvostruke namene. U vreme donošenja, pomenuti zakon i prateći propisi u oblasti kontrole izvoza i uvoza kontrolisane robe bili su u potpunosti usaglašeni sa pravilima ponašanja u EU i međunarodnim standardima u ovoj oblasti.

Navedenim zakonom definisane su nadležnost za izdavanje dozvola, uslovi pod kojima se mogu izdavati dozvole, nadzor i kontrola izvoza, uvoza, transporta, tranzit, posredovanje i vršenje usluga u spoljnotrgovinskom prometu. Navedenim zakonom uspostavljena je državna kontrola, radi ostvarivanja i zaštite bezbednosnih, spoljnopolitičkih i ekonomskih interesa i poštovanje međunarodnih obaveza koje je preuzela tadašnja državna zajednica.

Zakonom je predviđeno da Ministarstvo za međunarodne ekonomske odnose državne zajednice, prilikom odlučivanja o izdavanju dozvole za izvoz, uvoz, transport, tranzit, posredovanje i vršenje usluga u spoljnotrgovinskom prometu naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene, pored ostalog, pribavi saglasnost ministarstava državne zajednice nadležnih za spoljne poslove i poslove odbrane, kao i mišljenje ministarstva države članice nadležnog za unutrašnje poslove.

Takođe, Ministarstvo za međunarodne ekonomske odnose državne zajednice je, na osnovu zakona, prilikom odlučivanja o davanju saglasnosti za spoljnotrgovinski promet kontrolisanom robom, bilo u obavezi da razmotri Pravila ponašanja EU po pitanju izvoza oružja (Kodeks ponašanja EU o izvozu oružja), kao i da utvrdi ko je krajnji korisnik i razmotri primenu restriktivnih mera, odnosno sankcije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i preporuke Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS). Sem prethodno navedenog, pre davanja saglasnosti razmatrane su i preuzete međunarodne obaveze i stepen poštovanja, odnosno ugroženosti ljudskih prava i sloboda u zemlji krajnjeg odredišta.

Kada je donet 2005. godine, zakon se odnosio na državnu zajednicu Srbija i Crna Gora koja je tada postojala. U međuvremenu su sve zemlje u regionu (uključujući i Crnu Goru nakon osamostaljenja) donele nacionalne zakone u ovoj oblasti, te je i Republika Srbija trebalo to da učini. Međutim, Republika Srbija je nakon osamostaljenja nastavila sa primenom Zakona o spoljnoj trgovini naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene iz 2005. godine, sve do donošenja novog zakona novembra 2013. godine.

²⁵ Odluka je doneta na osnovu člana 3 stav 2 Zakona i objavljena je u „Službenom listu” SCG, 11/05.

Normativno uređenje kontrole izvoza, transfera, posredovanja i tranzita robe dvostruke namene u Republici Srbiji

Otvaranjem pregovaračkog poglavlja 31 u pregovorima EU sa Srbijom, koje se odnosi na Zajedničku spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku otvorene su i političke obaveze i obaveze u oblasti odbrane i bezbednosti. Pregovaračko poglavlje 31 pokriva nekoliko oblasti vezanih za trgovinu naoružanjem i vojnom opremom.

Najozbiljniji zahtev koji je postavljen pred Srbiju u ovoj oblasti odnosi se na pravila o izvozu vojne tehnologije i opreme. Iako je Republika Srbija nakon osamostaljenja i dalje primenivala Zakon o spoljnoj trgovini naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene iz 2005. godine (pri čemu su uočene određene manjkavosti u regulisanju ove oblasti), pridržavala se odredbi Pravila ponašanja EU po pitanju izvoza oružja (Kodeks ponašanja EU o izvozu oružja), koji je u EU funkcionisao od 1998. godine. Srbija je prihvatila Zajedničku listu vojne opreme, ali do polovine 2013. godine nije uskladila svoje zakonodavstvo sa odredbama Zajedničkog stava Saveta EU (eng. 2008/944/CFSP), tako da je bilo neophodno izvršiti usklađivanje u ovoj oblasti. Mora se napomenuti da se Srbija pridržavala kontrole proizvodnje i prometa, naoružanja, vojne opreme i robe dvostruke namene, kao i kontrole zaliha, viškova i njihovog transparentnog uništavanja.

Radi usklađivanja svog zakonodavstva sa odredbama Zajedničkog stava Saveta EU (eng. 2008/944/CFSP), u Srbiji je tokom 2013. godine pristupljeno izradi predloga zakona kojim se regulišu izvoz i trgovina naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene. Na taj način obezbeđena je čvršća kontrola izvoza robe dvostruke namene.

Osnovni razlozi za donošenje zakona u ovoj oblasti bila je želja da se zakonodavstvo Republike Srbije uskladi sa novim pravilima i procedurama EU, i međunarodnim sporazumima, konvencijama i režimima, koje je Srbija do tada prihvatila, ili namerava da prihvati (Vasenarski aranžman, Grupa nuklearnih snabdevača, Australijska grupa, Zanger komitet i Režim kontrole raketne tehnologije).

U toku predlaganja zakona prevladalo je mišljenje da se umesto jednog zakona koji bi regulisao spoljnu trgovinu naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene, predlože dva odvojena zakona, kojima bi se materija izvoza i uvoza naoružanja i vojne opreme uredila jednim zakonom, a materija izvoza i uvoza robe dvostruke namene drugim, što su već učinile pojedine zemlje u regionu, a druge su u toku priprema tekstova, polazeći od propisa Evropske unije.

Ovim zakonima bile bi unapređene normativne pretpostavke za ispunjenje osnovnog cilja – uspostavljanje kontrole i nadzora u oblasti izvoza i uvoza naoružanja i vojne opreme radi ostvarivanja i zaštite odbrambenih, bezbednosnih i spoljnopoličkih interesa Republike Srbije, njenog međunarodnog kredibiliteta, kao i obezbeđenje poštovanja međunarodnih obaveza koje je preuzela.

Međutim, Skupština Srbije je, 31. oktobra 2013. godine, usvojila, kao jedinstveni dokument, Zakon o izvozu i uvozu robe dvostruke namene, koji treba da uspostavi kontrolu u izvozu i uvozu robe koja može da se koristi, kako u civilne, tako i u vojne svrhe²⁶. Navedeni zakon je usklađen sa evropskim zakonodavstvom i obezbeđuje pravni okvir kojim

²⁶ Odluka je objavljena u „Službenom glasniku” Republike Srbije broj 95/2013..

se omogućava stvaranje čvrstog sistema kontrole u ovoj oblasti i otklanja mogućnost neželjene trgovine ovim proizvodima. Unošenjem odredaba o kontroli izvoza, uvoza, tranzita, pružanja brokerskih usluga i tehničke pomoći u vezi s robom dvostruke namene, Republika Srbija u potpunosti usaglašava svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU u ovoj oblasti. Navedeni zakon počeo je da se primenjuje od 8. novembra 2013. godine.

Zakon uređuje način i uslove pod kojima se obavlja izvoz, uvoz i transport robe dvostruke namene, kao i pružanje brokerskih usluga i tehničke pomoći u vezi sa robom dvostruke namene, čime je ostvarena zaštita odbrambenih, bezbednosnih i spoljnopolitičkih interesa Srbije, njenog međunarodnog kredibiliteta i obezbeđenja poštovanja međunarodnih obaveza Srbije u toj oblasti. Zakonom su definisane Nacionalna kontrolna lista naoružanja i vojne opreme²⁷ i Nacionalna kontrolna lista robe dvostruke namene²⁸. Roba dvostruke namene uvozi se, odnosno izvozi na osnovu dozvole, a listu te robe, koja je usklađena sa relevantnom listom Evropske unije, utvrđuje Vlada na osnovu predloga ministarstva nadležnog za spoljnu trgovinu.

Slika 2 – Razmena informacija obezbeđuje veću transparentnost izvoza tehnologija i vojne opreme

²⁷ Nacionalna kontrolna lista naoružanja i vojne opreme je lista kojom se utvrđuje klasifikacija ili kodifikacija naoružanja i vojne opreme za čiji je izvoz ili uvoz neophodno pribaviti dozvolu nadležnog organa. Član 3., *Zakon o izvozu i uvozu robe dvostruke namene*, Beograd, 31. oktobar 2013. godine.

²⁸ Nacionalna kontrolna lista robe dvostruke namene je lista kojom se utvrđuje klasifikacija ili kodifikacija robe dvostruke namene za čiji je izvoz ili uvoz neophodno pribaviti dozvolu nadležnog organa. Član 3., *Zakon o izvozu i uvozu robe dvostruke namene*, Beograd, 31. oktobar 2013. godine

Zakonom je proširena lista roba koje mogu služiti dvostrukoj nameni i za koju se mora tražiti dozvola nadležnih institucija. Uvedena je obaveza pribavljanja dozvole za pružanje brokerskih usluga i usluga tehničke pomoći. Predviđeno je da, pored odbijanja i oduzimanja izdatih dozvola, postoji i mogućnost izmene već izdate dozvole.

Zakon omogućava da se u određenim situacijama, po skraćenoj proceduri i bez pribavljanja svih saglasnosti nadležnih organa, izda dozvola, a to su situacije kada se izvozi ili uvozi roba za potrebe Srbije ili druge države ili kada se radi o pružanju humanitarne pomoći ili donacijama u hitnim slučajevima.

Poslove spoljne trgovine i unapređenja sistema izvozno-uvozne kontrole u oblasti naoružanja, vojne opreme i robe dvostruke namene obavlja Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija²⁹, shodno međunarodnim obavezama i standardima, kao i nacionalno-bezbednosnim, spoljnopoličkim i ekonomskim interesima Republike Srbije.

Prilikom odlučivanja o izdavanju dozvole razmatra se da li izvoz ili uvoz robe dvostruke namene, odnosno pružanje brokerske usluge i tehničke pomoći u vezi sa robom dvostruke namene, ugrožava poštovanje međunarodnih obaveza Republike Srbije, koje proističu iz članstva u Ujedinjenim nacijama, Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju i drugim međunarodnim organizacijama koje obavezuju Republiku Srbiju, odnosno članstva u međunarodnim kontrolnim izvoznim režimima (restriktivne mere ili sankcije). Sagledava se da li je izvoz ili uvoz robe dvostruke namene, odnosno pružanje brokerske usluge i tehničke pomoći u vezi sa robom dvostruke namene suprotan spoljnopoličkom ili ekonomskom interesu Republike Srbije.

Takođe, razmatra se poštovanje ljudskih prava u zemlji krajnjeg korisnika, održavanje regionalnog mira, bezbednosti i stabilnosti. Sagledava se da li je i na koji način ugrožena bezbednost ili odbrambeni interes Republike Srbije, javna bezbednost i ustavni poredak.

Sagledava se da li izvoz ili uvoz robe dvostruke namene, odnosno pružanje brokerske usluge i tehničke pomoći u vezi sa robom dvostruke namene, omogućava izbijanje ili nastavak oružanih i drugih sukoba u državi krajnje upotrebe robe ili ima negativan uticaj na nacionalnu bezbednost, kao i na ponašanje države krajnjeg korisnika prema terorizmu i međunarodnom organizovanom kriminalu, prirodu njenih savezništava i poštovanje međunarodnog prava.

Dakle, uočava se da je Srbija uskladila svoje zakonodavstvo u vezi sa izvozom ili uvozom robe dvostruke namene, odnosno pružanje brokerske usluge i tehničke pomoći u vezi sa robom dvostruke namene sa Zajedničkim stavom Saveta EU (eng. 2008/944/CFSP), kojim su definisana zajednička pravila i principi za kontrolu izvoza vojne tehnologije i vojne opreme.

Donošenjem novog zakona Republika Srbija je doprinela jačanju mehanizama zaštite u izvozu i uvozu naoružanja i vojne opreme, pružanja brokerskih usluga i tehničke pomoći, transporta i tranzita, odnosno ograničila bi mogućnost neovlašćenih krajnjih korisnika da dođu do nezakonito izvezenih roba i tehnologija i unapredila je sistem unutrašnje bezbednosti privrednih subjekata koji obavljaju poslove izvoza, uvoza, brokerskih usluga i tehničke pomoći u oblasti naoružanja i vojne opreme.

²⁹ Prema navedenom zakonu, ministarstvo nadležno za izdavanje dozvola za spoljnotrgovinski promet naoružanja – u prethodnom sazivu to je bilo Ministarstvo za ekonomiju i regionalni razvoj, a sada Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija – dužno je da pre donošenja odluke traži saglasnost ministarstva nadležnog za poslove odbrane, ministarstva nadležnog za spoljne poslove i ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove, kao i organa državne uprave nadležnog za poslove nacionalne bezbednosti.

Donošenjem ovog zakona stvoren je pravni okvir za obezbeđenje čvršćeg sistema kontrole i eliminisanje mogućih neželjenih izvoza i trgovine naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene.

Najozbiljniji izazov koji se postavlja pred Republiku Srbiju u ovom segmentu, i na koji u narednom periodu treba obratiti naročitu pažnju, predstavlja poštovanje i sprovođenje donetih normativnih akata i pravila o izvozu vojne tehnologije i opreme.

Ono što u ovoj oblasti predstavlja nerešeno pitanje jeste obeležavanje naoružanja i vojne opreme prilikom izvoza, odnosno uvoza, na način kako to propisuje Protokol UN zbog nepotpune primene „kodifikacija u skladu sa NATO standardima, koja je u Srbiji usvojena tek nedavno“³⁰.

Oblast odbrambene industrije i jačanje njene osnove od velikog su značaja i za Uniju i za njene članice, jer je to uslov i za jačanje Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike EU. Ne samo zato što je to još jedna od industrijskih grana koja donosi značajan profit, već što se i putem odbrambene industrije i inovacija u tehnologiji Unija može potvrditi i na globalnom tržištu i povećati svoj uticaj u svetu.

Prevazilaženje izazova i nerešenih pitanja kontrole izvoza, transfera, posredovanja i tranzita robe dvostruke namene u Republici Srbiji

Pošto ima za cilj da postane nova članica Evropske unije radi potpune sinhronizacije i normiranja svojih postupaka u oblasti Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike EU, kako bi uklonila izazove, odnosno nedostatke³¹, u sprovođenju Zajedničkog stava Saveta EU i Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike EU, bilo bi neophodno da Srbija preduzme sledeće mere:

- formira nacionalno koordinaciono telo od predstavnika nadležnih ministarstava i državnih organa, koje će sprovesti kontrolu primene odredbi Zajedničkog stava Saveta EU i Zakona o izvozu i uvozu robe dvostruke namene, koji treba da uspostavi kontrolu u izvozu i uvozu robe koja može da se koristi kako u civilne tako i u vojne svrhe, te usaglasi domaća zakonodavna akta koja regulišu ovu oblast sa zakonodavnim aktima EU i međunarodnih organizacija;

- u potpunosti primeni obeležavanje naoružanja i vojne opreme prilikom izvoza, odnosno uvoza, na način kako to propisuje Protokol UN u skladu sa kodifikacijama po NATO standardima. Radi kvalitetne primene i kontrole sprovođenja navedenih standarda u narednom periodu potrebno je osposobiti i dovoljan broj lica iz oblasti odbrane i bezbednosti i odbrambene industrije.

³⁰ Prof. dr Tanja Mišćević, *Obaveze prema Zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici u daljem procesu evropske integracije Srbije*, Novi vek, Tromesečnik Centra za evroatlantske studije, Beograd, novembar 2012. godine.

³¹ „Koliko je u ovakvim slučajevima nezgodno odlučiti o izdavanju dozvole pokazuje i sledeći primer. Od grupe UN eksperata za Obalu Slonovače zatraženo je 2010. da ispituju poreklo velike količine municije koja se (tokom i nakon građanskog rata) našla u posedu civila u toj zemlji. Istraga je pokazala da je municija proizvedena u Srbiji, odakle je izvezena u Izrael, da bi odatle bila (legalno) preprodana Burkini Faso (za potrebe policije i vojske), gde je u jednom trenutku bila prijavljena kao nestala“. Katarina Đokić, *Sporazum o trgovini oružjem: zreo za potpisivanje ili zreo za otpisivanje?*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, septembar 2012. godine.

Zaključak

Donošenjem Zakona o izvozu i uvozu robe dvostruke namene uspostavljena je kontrola i ojačan je mehanizam zaštite u izvozu i uvozu naoružanja i vojne opreme, pružanja brokerskih usluga i tehničke pomoći, transporta i tranzita robe koja može da se koristi kako u civilne tako i u vojne svrhe.

Zakon je usklađen sa evropskim zakonodavstvom i obezbeđuje pravni okvir kojim se omogućava stvaranje čvrstog sistema kontrole u ovoj oblasti i otklanja mogućnost neželjene trgovine ovim proizvodima.

Najozbiljniji izazov koji se postavlja pred Republiku Srbiju u ovom segmentu i na koji u narednom periodu treba obratiti naročitu pažnju predstavlja poštovanje i sprovođenje donetih normativnih akata i pravila o izvozu vojne tehnologije i opreme.

Ono što u ovoj oblasti predstavlja nerešeno pitanje jeste obeležavanje naoružanja i vojne opreme prilikom izvoza, odnosno uvoza, na način kako to propisuje Protokol UN zbog nepotpune primene kodifikacija u skladu sa NATO standardima, koja je u Srbiji usvojena tek nedavno.

Ipak, ostaje pitanje – kako se participacija susednih zemalja u Zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici može reflektovati na regionalnu saradnju u oblasti izvoza i uvoza naoružanja i vojne opreme, pružanja brokerskih usluga i tehničke pomoći, transporta i tranzita robe dvostruke namene.

Literatura

1. Атељевић, В.: *Оквирни преговарачке позиције Министарства одбране за преговоре о приступању Републике Србије Европској унији у области заједничке безбедносне и одбрамбене политике*, завршни рад на ВСБО, Београд, 2011.

2. Атељевић, В.: "Уговор из Лисабона и спољна и безбедносна политика ЕУ", у: *Уговор из Лисабона: Сигурна лука или почетак новог путовања?*, зборник радова, Службени гласник, Београд, 2010.

3. Мишчевић, Т.: *Обавезе према Заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици у даљем процесу европске интеграције Србије, Нови век*, новембар 2012. године, Тромесечник Центра за евроатлантске студије, Београд

4. Ђокић, К.: *Споразум о трговини оружјем: зрео за потписивање или зрео за отписивање?*, Београдски центар за безбедносну политику, Београд, септембар 2012. године.

5. Радојевић, К., Роквић, В. и Иваниш, Ж.: *Контрола трговине и преноса малокалибарског и лаког оружја, Војно дело*, јесен/2011, Медија центар Одбрана, Београд, 2011.

6. Јоп, М.: *Европска безбедносна и одбрамбена политика, Европа од А до Ш*, Институт за европску политику, Фондација Конрада Аденауера, Europa Union Verlag GmbH, Бон 2002. године.

7. Закон о извозу и увозу робе двоstrуке намене, *Службени гласник Републике Србије*, 95/2013, Београд

8. http://www.parliament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/predlozi_zakona/4656-13.pdf, 8.12.2013.

9. <https://www.google.rs/url?q=http://mtt.gov.rs/sektori/sector-za-multilateralnu-i-regionalnu-ekonomsku-i-trgovinsku-saradnju/spoljna-trgovina-kontrolisanom-robom-nvo-i-rdn/&sa=U&ei=O0tpU6jRIsGI7AbcjYDQDA&ved=0CCUQFjAB&usq=AFQjCNG9lyZJUym7Hnoac6t25fEZVnnp3Q>

10. www.ceas-serbia.org ceasrbija @CEASSerbia

11. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:086:0001:0036:EN:PDF>

12. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:335:0099:0103:fr:PDF>

13. Устав Републике Србије, Београд, 2006,

14. Закон о одбрани, Београд, 2007,

15. Стратегија националне безбедности Републике Србије, Београд, 2009,